

Του Τάσου Μηνά Ηλιαδάκη*

* Ο κ. Ηλιαδάκης είναι Μαθηματικός, Πολιτειολόγος, Δρ. Κοινωνιολογίας, καθ. Σχολής Εθνικής Ασφάλειας. Μέλος της Ελληνικής Επιτροπής στη διεθνή Συνδιάσκεψη για το χρυσό των Ναζί στο Λονδίνο το 1997, εισηγητής στην ελληνογερμανική διάσκεψη Δελφών το 1996 και στην Πανελλήνια Συνδιάσκεψη Αλεξανδρούπολης το 2005 για το Δημόσιο Χρέος.

A. ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ

Το Βερολίνο προκειμένου να αντιμετωπίσει τους στρατιωτικούς και στρατηγικούς του στόχους στην ευρύτερη ελληνική περιοχή, Λιβύη-Μ.Ανατολή-Βαλκάνια, **είχε υποχρεώσει την Ελλάδα να κεφαλαιοδοτεί και να συντηρεί τα στρατεύματα που στάθμευαν σ'αυτήν** και είχαν πεδίο δράσης την ευρύτερη περιοχή της. Αυτά ήταν **υπερπολλαπλάσια** από εκείνα των στρατευμάτων κατοχής. Επιπλέον **η Ελλάδα ανεφοδίαζε με τρόφιμα το μέτωπο της Λιβύης**. Στόχος των στρατευμάτων αυτών ήταν τα πετρέλαια της Λιβύης-Μ. Ανατολής και η ενίσχυση της άμυνας των Βαλκανίων. Από τα τελευταία εξασφάλιζε στην πολεμική του βιομηχανία το 20% του αντιμονίου, το 50% των ορυκτελαίων, το 60% του βωξίτη και το 100% του νικελίου.

Την ίδια στιγμή για τους συμμάχους η μοναδική πύλη των Βαλκανίων ήταν και παρέμενε η Ελλάδα. Λόγω αυτών, **η γερμανική απαίτηση για υψηλή κεφαλαιοδότηση από την Ελλάδα ήταν ανελαστική** και είχε προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις ακόμα και της κατοχικής κυβέρνησης Τσολάκογλου που απειλούσε με παραίτηση. Παράλληλα ο Μουσολίνι όπως και ο Γερμανός πληρεξούσιος για την Ελλάδα, Γκύντερ Άλτενμπουργκ πίεζαν το Βερολίνο να μειώσει τα έξοδα κατοχής για την Ελλάδα. Το πρόβλημα των μοναδικά υπέρογκων δαπανών κατοχής συνόδευε **η "παντός αγαθού" λεηλασία του τόπου, φυσικό επακόλουθο της οποίας ήταν ο λιμός**. Ο Άλτενμπουργκ από τις πρώτες ημέρες προειδοποιούσε το Βερολίνο για τον επερχόμενο υποσιτισμό. Παράλληλα ο εκπρόσωπος του Βατικανού, νούτσιος Α. Ρονκάλι, ο μετέπειτα πάπας Ιωάννης ΚΓ', μετά από έρευνες του, διαπίστωνε τριπλασιασμό των θανάτων σε Αθήνα-Πειραιά λόγω λιμού τον χειμώνα 1941-42 και ο **Γκαίμπελς** σημείωνε στο ημερολόγιό του, **"... η πείνα (στην Ελλάδα) έχει καταστεί ενδημική νόσος. Στους δρόμους της Αθήνας οι άνθρωποι πεθαίνουν κατά χιλιάδες από εξάντληση"**. Το πρόβλημα του λιμού καθιστούσε οξύτερο το Λονδίνο που είχε κηρύξει την Ελλάδα σε επισιτιστική καραντίνα για να εξωθήσει τον ελληνικό πληθυσμό προς την αντίσταση. Η πείνα, η ανομία και τα φιλοαγγλικά αισθήματα γίνονταν τόσο απειλητικά που οι Γερμανοί δεν μπορούσαν να τα αγνοήσουν. **Ο υποσιτισμός τους απασχολούσε γιατί υποκινούσε λαϊκές αντιδράσεις και την αντίσταση**. Έτσι οι Δυνάμεις Κατοχής οδηγήθηκαν σε μια αδήριτη πραγματικότητα δύο ανελαστικών και αντικρουομένων απαιτήσεων. Από τη μια η κεφαλαιοδότηση από την Ελλάδα των στρατιωτικών επιχειρήσεων του άξονα στην ευρύτερη περιοχή της και από την άλλη η πείνα που οδηγούσε στην εξέγερση και στην αντίσταση.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος οι Δυνάμεις Κατοχής, τον Οκτώβριο του 1941, θα στείλουν στην Ελλάδα οικονομικούς τεχνοκράτες, δίχως όμως κάποιο αποτέλεσμα. Στη συνέχεια το πρόβλημα θα απασχολήσει και θα λάβει οξύτατη μορφή στην ιταλογερμανική Δημοσιονομική Συνδιάσκεψη εμπειρογνομόνων, από Ιανουάριο μέχρι Μάρτιο του 1942 στη Ρώμη. Η γερμανική επιμονή για **υψηλή κεφαλαιοδότηση από την Ελλάδα** οδηγούσε σε αδιέξοδο τη Διάσκεψη. Τότε ο Ιταλός τραπεζίτης και οικονομικός πληρεξούσιος της Ιταλίας στην Ελλάδα, Ντ'Αγκοστίνι, θα προτείνει τη λύση του δανείου. Δηλαδή οι πέρα από τις δαπάνες κατοχής αναλήψεις να χρεώνονται από την Ελλάδα ως δάνειο προς την Γερμανία και την Ιταλία.

B. Η ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Θα υπογραφεί στις 14.3.1942 από τους πληρεξούσιους της Γερμανίας και της Ιταλίας στην Ελλάδα, αντίστοιχα Άλτενμπουργκ και Γκίτζι. Η Ελλάδα δεν είχε προσκληθεί και δεν ήταν παρούσα. Στην Ελλάδα την ανακοίνωσε μετά από εννιά μέρες ο Άλτενμπουργκ με την ρηματική διακοίνωση 160/23.3.1942 και ο Γκίτζι με το σημειώμά του No4/6406/461/23. 3.1942. Σύμφωνα μ'αυτήν:

- Η ελληνική κυβέρνηση υποχρεούται κατά μήνα να καταβάλλει έξοδα κατοχής 1,5 δισ. δρχ. (άρθρο 2).
- Οι αναλήψεις από την Τράπεζα της Ελλάδος (στο εξής ΤΕ), άνω του ποσού αυτού θα χρεώνονται στις κυβερνήσεις της Γερμανίας και της Ιταλίας ως άτοκο, σε δραχμές δάνειο της Ελλάδας προς αυτές (άρθρο 3).
- Η επιστροφή του δανείου θα γινόταν αργότερα (αρθ. 4).
- Η συμφωνία είχε αναδρομική ισχύ από 1.1.1942 (άρθρ. 5).

Η δανειακή σύμβαση αποτελούσε μια συμφωνία μεταξύ Γερμανίας και Ιταλίας που επιβαλλόταν στην Ελλάδα υποχρεωτικά εκτελεστή (αναγκαστική). Οι δανειακές αναλήψεις θα είχαν την μορφή μηνιαίων προκαταβολών, το ύψος και η διάρκεια των οποίων δεν προσδιοριζόταν. Επίσης δεν προσδιοριζόταν πότε θα άρχιζε η εξόφληση του, ενώ προσδιοριζόταν ότι ήταν άτοκο και σε δραχμές. Με το εμπιστευτικό έγγραφο 409/2.4.1942 ο Έλληνας υπουργός Οικονομικών έδινε εντολή στην ΤΕ να συμμορφωθεί με τη ρηματική διακοίνωση του Άλτενμπουργκ και να αρχίσει να καταβάλλει τις δανειακές προκαταβολές. Την αρχική αυτή αναγκαστική σύμβαση ακολούθησαν τρεις τροποποιήσεις με κοινή βούληση των συμβαλλομένων. Αυτές μετατρέπουν την αρχική αναγκαστική σύμβαση σε συμβατική, δηλ. το δάνειο παύει να είναι αναγκαστικό και μεταπίπτει σε κοινό συμβατικό δάνειο. Με την πρώτη τροποποίηση (2.12.1942) ορίζεται ότι τα δανειακά ποσά είναι αναπροσαρμοζόμενα και θα αρχίσουν να επιστρέφονται από τον Απρίλιο του 1943 (άρθρο β, παράγραφοι 2 και 3). Μάλιστα κατέβαλαν και δύο εξοφλητικές δόσεις του δανείου και στη συνέχεια σταμάτησαν την επιστροφή του, οπότε μεταπίπτει σε έντοκο λόγω υπερημερίας. Δηλαδή το δάνειο είχε μετατραπεί σε σταθερού νομίσματος και έντοκο.

Το ύψος του δανείου κατά την ΤΕ ανέρχεται (δίχως τους τόκους) σε **227.940.201 εκ. δολ. το 1944** και κατά τον Αλτενμπουργκ **400 εκ. μετακατοχικά μάρκα**. Με τις αναπροσαρμογές και τους τόκους ανέρχεται σε κάποιες δεκάδες δισ. ευρώ. Επομένως το κατοχικό δάνειο είναι συμβατικό και όχι αναγκαστικό, σταθερού νομίσματος και από τον Απρίλιο του 1943 έντοκο. Αποτελεί συμβατική υποχρέωση της Γερμανίας έναντι της Ελλάδας και όχι επανορθωτική. Ως τέτοια δεν εντάσσεται στη συμφωνία του Λονδίνου 1953 που αναστέλλει την καταβολή των επανορθώσεων και αποζημιώσεων.

Γ. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ

Η Ελλάδα στη διάσκεψη των επανορθώσεων του **1945**, στη διάσκεψη των Παρισίων το **1946** και στη διάσκεψη των ΥΠΕΞ των τεσσάρων Μ.Δ. το **Νοέ. 1947**, διαχώρισε το κατοχικό δάνειο από τις επανορθώσεις και ζητούσε την επιστροφή του. Η Ελλάδα ουδέποτε έπαψε να διεκδικεί το κατοχικό δάνειο.

- Το **1964** με τον **Αγγελόπουλο** εκπρόσωπο της ελληνικής κυβέρνησης.
- Το **1965** με τον Α. Παπανδρέου.
- Στις ελληνογερμανικές συνομιλίες στην Αθήνα το **1966**. Τότε η Γερμανία πρόβαλε τον ισχυρισμό ότι του δανείου είχε παραιτηθεί εγγράφως ο Κ. Καραμανλής. Στη συνέχεια το μετέτρεψε σε προφορική παραίτηση Καραμανλή, πράγμα που διέψευσε ο Κ. Καραμανλής. Τέλος με τη ρηματική της διακοίνωση στις **31.3.1967**, η Γερμανία δεχόταν ότι δεν υπήρξε παραίτηση Καραμανλή.
- Το **1974** το ανακίνησε ο **Ζολώτας**.
- Στις **18.4.1991** το έθεσε ανεπίσημα και προφορικά ο τότε ΥΠΕΞ **Α. Σαμαράς** στο Γερμανό ομόλογό του.
- Στις 14.11.1995 το έθεσε η Ελλάδα με ρηματική διακοίνωση.

Η Γερμανία σταθερά το απορρίπτει, με τα επιχειρήματα

- Το δάνειο εντάσσεται στη συμφωνία του Λονδίνου.
 - Από το δάνειο παραιτήθηκε ο Κ. Καραμανλής. Το επανέλαβε και μετά το 1990 παρά τη ρηματική διακοίνωση του Μαρτίου 1967.
 - Ύστερα από 50 χρόνια δεν μπορεί να εγείρονται τέτοιες απαιτήσεις η Ελλάδα το διεκδικεί από το 1945). Το μόνο που δηλώνουν αυτά τα επιχειρήματα είναι έλλειψη επιχειρημάτων. Μετά την ενοποίηση της Γερμανίας το 1990 έχει εκλείψει και το τυπικό επιχείρημα που θα μπορούσε να προβληθεί, εκείνο του χωρισμού της Γερμανίας. Επομένως είναι άμεσα διεκδικήσιμο και πολιτικά και νομικά. Μπορεί να το διεκδικήσει η ελληνική κυβέρνηση, η Τράπεζα της Ελλάδος ή οποιοσδήποτε μέτοχος της (πάνω ενός ορίου μετοχών), όπως και ο ελληνικός λαός μέσω των συντεταγμένων πολιτειακών θεσμών του. Τέλος την ελληνική διεκδίκηση **ενισχύει** το προηγούμενο της Γιουγκοσλαβίας και της Πολωνίας στις οποίες η ναζιστική Γερμανία είχε επιβάλλει παρόμοια κατοχικά δάνεια και τα οποία μετακατοχικά η τότε Δ.Γερμανία επέστρεψε (αντίστοιχα το 1956 και 1971).
- Η σημερινή Γερμανία δεν πρέπει να ξεχνά ότι δανείσθηκε από το ελληνικό κράτος κατά παράβαση του άρθρου 49 της σύμβασης της Χάγης του 1909 και το οποίο ισχύει και σήμερα. Δανείσθηκε από ένα κράτος που η ίδια η ναζιστική Γερμανία είχε χαρακτηρίσει ακατάλυτο και ότι οι ναζί όχι μόνο δεν αμφισβήτησαν ουδέποτε το δάνειο αλλά και άρχισαν την αποπληρωμή του, ενώ και ο καγκελάριος Ερχαρντ, το 1964, είχε δεσμευθεί για την επιστροφή του μετά την επανένωση της Γερμανίας.** Η Γερμανία δεν πρέπει να ξεχνά ότι η γερμανική κατοχή είναι υπόλογος για το οικονομικό ελληνικό ολοκαύτωμα της περιόδου **1940-44**. Ενδεικτικά και μόνο είναι υπόλογος για το ότι στην Ελλάδα ο πληθωρισμός αυξήθηκε **15,3 εκατομμύρια φορές** και ότι **μόνο την Ελλάδα υποχρέωσε η τότε Γερμανία να της καταβάλει πολεμικές αποζημιώσεις**.

Αυτό το ολοκαύτωμα το αναγνώρισαν οι Ιταλοί: "**Η Ελλάδα είναι στημένη σαν λεμόνι**", έλεγε ο Γκίτζι. Αποκορύφωμα ο Μουσολίνι, που έλεγε ότι "**... οι Γερμανοί άρπαξαν από τους Έλληνες ακόμα και τα κορδόνια των παπουτσιών τους...**". Αλλά και ο Γερμανός Υπ. Οικονομίας, Φουνκ, τον Ιούνιο του 1943 έγραφε σε άρθρο του ότι, "**η Ελλάς δοκίμασε τα δεινά του πολέμου, όπως ίσως καμία άλλη χώρα της Ευρώπης**".

Για την επανόρθωση η Ελλάδα θα χρειαζόταν **33 φορές** το εθνικό εισόδημα του 1946. Αυτό μετακατοχικά η Ελλάδα θα το αναζητούσε στον εξωτερικό δανεισμό. Αυτή που αμφισβητεί και αρνείται την επιστροφή του κατοχικού δανείου είναι η μετά το 1990 ενωμένη και δημοκρατική Γερμανία. Αυτή όμως η συμπεριφορά πλήττει βάνουσα τα μετακατοχικά φιλογερμανικά αισθήματα, όπως τα χαρακτήρισε ο καγκελάριος Κολ, του ελληνικού λαού και γι' αυτό **ακέραια την ευθύνη φέρει η γερμανική κυβέρνηση**.

Πηγές:

1. National Archives, Washington DC: T. 120/2481/E259713-715; "Promemoria", 23.9.1942 & T-120/166/81370-5,Altenburg-Berlin, 4.9.42).
2. Σωτ. Γκοτζαμάνης, κατοχικό δάνειο και δαπάναι κατοχής, Θεσ/κη 1954, σ. 5 Γ. Τσολάκογλου, Απομνημονεύματα, Αθήνα 1950
3. Τ. Ηλιαδάκης, Οι επανορθώσεις και το γερμανικό κατοχικό δάνειο, εκδ. Δετοράκη, Αθήνα 1997, σ. 83-101.
5. Ηλιαδάκης, σ. 111 Heinz Richter, Δύο επαναστάσεις και αντεπαναστάσεις στην Ελλάδα, Εξάντας Αθήνα, 1975
6. Χ. Φλίσσερ, Στέμμα και Σβάστικα, Παπαζήσης, Αθήνα (χ.χ.), Τ1, σ. 194.
7. W. Medicott, The economic Blockade, Λονδίνο, 1959, Τ2, σ. 254. Η. Βενέζης, Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, Εστία, Αθήνα, 1981.
8. Richter, Τ. σ. 155 σημείωση, 255, 257.
9. Αρχεία ΥΠΕΞ, έκθεση Λαμπρούκου . Λογοθετόπουλος, σ. 48, Τσολάκογλου, σ. 211, Γκοτζαμάνης, σ. 3, 23, 24, 31. Α. Αγγελόπουλος, Οικονομικά Τ.Α., Παπαζήσης, Αθήνα 1974, σ. 142, 167, 179, 190, 191.
10. Αρχεία ΤΕ, φάκελος κατοχικού δανείου, σημείωμα Ι. Πασσά και το έγγραφο 409/2.4.1942.
11. Β. Μαθιόπουλος, "400 εκ. μάρκα μας χρωστά η Βόνη", Βήμα, 2.6.1991.
12. Ηλιαδάκης, σ. 200, 202, 203-205 Αγγελόπουλος, Οικονομικά. Βήμα 18.10.1966, έκθεση Α. Παπανδρέου κι επιστολή Κάιζερ, σ.9, Πρακτικά Βουλής 28.5.1991 18.
19. Mark Mazower, Στην Ελλάδα του Χίτλερ, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994, σ. 93.